

**Referat wygłoszony w dniu 25 listopada 2024 r. na posiedzeniu
Komisji Orientalistycznej Oddziału PAN w Krakowie**

dr Andrzej Wadas

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

Wydział Filozoficzny

Instytut Kulturoznawstwa i Dziennikarstwa

e-mail: andrzej.wadas@ignatianum.edu.pl

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9239-7521>



**Obraz cywilizacji chińskiej w *Historia Sinarum Imperii* oraz
Collectanea Imperium Sinici Tomasza Dunina Szpota SJ (1644-
1713)**

Celem niniejszego referatu jest analiza głównych zarysów obrazu cywilizacji chińskiej przedstawionego w rękopiśmiennym dziele Tomasza Ignacego Dunina Szpota (1644–1713), przechowywanym w Archiwum Romanum Societatis Iesu (ARSI) w Rzymie. Autor, polski jezuita, określający się mianem „penitentiarius Polonus” oraz „Sarmata scriptor”, zdobywał wykształcenie oraz wykładał w różnych kolegiach jezuickich na terenie Rzeczypospolitej, po czym w 1689 roku udał się do Rzymu, gdzie spędził resztę życia, pełniąc funkcję spowiednika w Bazylice św. Piotra. Jednocześnie przez 24 lata gromadził, w oparciu o rzymskie archiwa oraz prywatną korespondencję, materiały dotyczące misji jezuickich w Chinach. Efektem tej pracy jest ośmiotomowe dzieło liczące łącznie 4468 stron, obejmujące sto pięćdziesiąt lat działalności jezuitów w Chinach (1552–1700). Pierwsza część tego dzieła, składająca się z pięciu tomów, nosi tytuły *Historia Sinarum Imperii* (Jap. Sin. 102-103) oraz *Collectanea Imperium Sinici* (Jap. Sin. 104-105 I-II), i wyróżnia się zastosowaniem podwójnej, chrześcijańskiej i chińskiej datacji. Całość obejmuje dzieje Chin od panowania cesarza Wanli (1563–1620), przez upadek dynastii Ming (1644), aż po środkowy okres panowania cesarza Kangxi (1661–1722) – najwybitniejszego władcy mandżurskiej dynastii Qing. Mimo że dzieło

Szpota koncentruje się na działalności misyjnej jezuitów, stanowi ono niezwykle cenne źródło w zakresie zrozumienia cywilizacji chińskiej, ponieważ ukazuje środowisko kulturowe, w którym przyszło działać zachodnim misjonarzom. Szpot przedstawia działalność misjonarzy zachodnich w kontekście uwarunkowań geograficznych, politycznych i religijnych. Swoje dzieło rozpoczyna od szczegółowego opisu piętnastu chińskich prowincji oraz krajów sąsiadujących, powiązanych z Chinami kulturowo i ideologicznie. Obraz ten uzupełnia mozaiką religijną i etniczną. Najcenniejszym jednakże wkładem Szpota w badania sinologiczne są rozsiiane po całym dziele liczne i szczegółowe informacje, które dogłębnie wyjaśniają funkcjonowanie cywilizacji chińskiej. Obejmują one m.in. wyjątkową rolę cesarza jako zwornika kosmologii korelatywnej, zadania centralnej biurokracji opartej na mandarynacie i zasadach merytokracji, organizację infrastruktury gospodarczej uzależnionej od Wielkiego Kanału, znaczenie świątyń buddyjskich jako lokalnych ośrodków integracji społecznej, rolę egzaminów państwowych w karierze urzędniczej oraz nieformalne struktury władzy centralnej oparte na rządach eunuchów.

Literatura

Rękopisy

Archivum Romanum Societatis Iesu (ARSI)
Historia Sinarum Imperii (ARSI, Jap. Sin. 102-103).
Collectanea historiae sinensis (ARSI, Jap. Sin. 104-105 I-II).

Monografie i artykuły naukowe

Burkiewicz, Ł. (2023), 'Polityczna, gospodarcza i kulturowa rola Wielkiego Kanału chińskiego w kontekście *Historiae Sinarum Imperii* Tomasza Szpota Dunina', *Rocznik Filozoficzny Ignatianum*, 29/4, s. 39-58.

Danieluk, R. SJ. (2017), 'Konfesjonał i pióro: Tomasz Ignacy Szpot Dunin, polski historiograf jezuickiej misji w Chinach', w: ks. J. Nowaszczyk (red.) *Iesuitae in Polonia – Poloni Iesuitae. Piśmiennictwo łacińskie czasów nowożytnych*, Szczecin: Volumina, s. 75-108.

Malinowski, G. (2023), 'Fryderyk Kazimierz Wolff SJ (1643–1708) i Tomasz Dunin Szpot SJ (1644–1713) – polscy jezuici jako pośrednicy kulturowi w czasach poselstwa cara Piotra I do Europy (1697–1698)', *Rocznik Filozoficzny Ignatianum*, 29/4, s. 101-109.

Nowakowski, P. (2023). 'Wu Sangui (Usanqueius) – dowódca i buntownik na kartach *Historiae Sinarum Imperii*' Tomasza Szpota Dunina, *Rocznik Filozoficzny Ignatianum*, 29/4. s. 89-100.

Smółucha, J. (2024), 'Powstanie, status i znaczenie społeczności żydowskiej w Państwie Środka według relacji polskiego jezuity Tomasza Szpota Dunina zawartych w dziele *Historiae Sinarum Imperii*', *Perspektywy kultury*, 44/1, s. 519-530.

Wadas, A. (2023), 'The Origins of the Jesuit Authority and Influence at the Court of Emperors Wanli (1572–1620), Shunzi (1644–1661) and Kangxi (1661–1722) and in the Wider Circles of the Chinese Society in the Light of the Works of Thomas Szpot Dunin (1644–1713)', *Perspektywy kultury* 43 (4/1), s. 215-227.

Wadas, A. (2023), 'Gravissima pericula. Rok 1606 jako brzemienno w wydarzenia dla zakonu jezuickiego w świetle dziejów powszechnych oraz *Historiae Sinarum Imperii* Tomasza Szpota Dunina (1644–1713)', *Rocznik Filozoficzny Ignatianum* 29/4, s. 15-37.

Wadas, H. (2023), 'Odkrycie i znaczenie steli z Xi'an dla misji jezuickich w Chinach w XVII wieku w ujęciu *Historiae Sinarum Imperii* Tomasza Szpota Dunina SJ (1644–1713)', *Rocznik Filozoficzny Ignatianum* 29/4, s. 75-88.